

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
Кафедра психології та педагогіки гуманітарного факультету

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ЗДОРОВ'Я»

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра соціології та психології

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
Кафедра психології діяльності в особливих умовах

ІНСТИТУТ
ПСИХОЛОГІЇ
ЗДОРОВ'Я

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Тези доповідей

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Харків, 30 травня 2025 р.)

Харків
2025

УДК 159.9:378:355/359-351.74

Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України : тези доп. VI Всеукр. наук.-практ. конф., 30 травня 2025 р. Харків: НА НГУ. 2025. 321 с.

У збірнику представлено наукові доповіді та повідомлення, в яких узагальнено досвід здійснення соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності сил безпеки та оборони України.

Публікується за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України», проведення якої організовано Національною академією Національної гвардії України (30 травня 2025 року).

Матеріали конференції будуть корисними науковцям, викладачам вищих навчальних закладів, психологам-практикам, керівникам і працівникам силових структур.

Доповіді відтворені безпосередньо з авторських оригіналів з незначними коректорськими правками. За достовірність представлених матеріалів відповідальність несуть автори.

Макарова О.П. Комплексна судово-психолого-психіатрична експертиза в системі судової експертології: актуальні аспекти застосування у сфері безпеки та оборони.....	119
Матієнко Т.В. Моделювання екстремальної ситуації та його використання у процесі здійснення професійної підготовки поліцейських.....	122
Пашенко А.О. Психологічні особливості дії стрес-факторів на рівень правопорушень військовослужбовців.....	125
Рютін В.В. Нумізматика як ресурс хобі-терапії.....	127
Слурденко Д.О. Психологічні особливості девіантної поведінки військовослужбовців в бойових умовах.....	130
Совгар О.М. CLIL у військовій освіті: інтеграція англійської та технічних дисциплін.....	132
Стаднік А.В., Ващенко І.В., Круть П.П. Особливості здорового способу життя студентів, що навчаються на кафедрі військової підготовки в умовах війни.....	135
Товма І.М., Товма М.І. Психологічні особливості управлінського впливу командирів на підлеглий особовий склад у різних умовах професійної діяльності підрозділу.....	138
Федчук О.В. Психологічна профілактика дезертирства: інноваційний підхід та модель «Sens-2025».....	141
Філоненко В.М. Особливості ставлення до права у військовослужбовців в умовах війни.....	143
Філоненко Л.В. Теоретичні аспекти вивчення психологічних основ формування бойової готовності військовослужбовців.....	145
Фомич М.В. Невизначена втрата у контексті насильницького зникнення.....	148
Храбан Т.Є. Потенційний характер впливу уявлень про героїв і героїзм на поведінку військовослужбовців.....	150
Шевченко В.В. Самоцінність як один із компонентів професійної ідентичності майбутніх психологів національної гвардії України...	153
Шиліна А.А. До проблеми антикрихкості та резильєнтності в екстремальних умовах.....	154
Андрієті А.В. Психопрофілактика синдрому емоційного вигорання у військовослужбовців в умовах війни.....	157
Домну О.М. Професійне вигорання представників міжнародних гуманітарних організацій: психологічна природа явища та виклики сучасності.....	162
Євпак С.В. Особливості адаптації курсантів у закладах вищої освіти ДСНС України.....	163
Лебедь О.С. Професійно-психологічна підготовка як напрям	166

ФОМИЧ МИКОЛА ВОЛОДИМИРОВИЧ,

кандидат психологічних наук, доцент,

начальник кафедри психології діяльності в особливих умовах

Національний університет цивільного захисту України, Черкаси

**НЕВИЗНАЧЕНА ВТРАТА У КОНТЕКСТІ
НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗНИКНЕННЯ**

Кожна втрата близької людини є важкою втратою, а втрата близьких в умовах невизначених обставин, тобто безвісти зниклих є чи не найскладнішою з усіх. У зв'язку з війною, десятки тисяч українських сімей сподіваються на будь-яку звістку про зниклих безвісти рідних військових чи цивільних.

У Єдиному реєстрі осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, в нашої державі, наразі перебуває понад 70 тисяч осіб [1].

У науці феномен переживання втрати безвісти зниклих отримав назву «невизначена втрата». Дослідження означеного феномену бере свій початок у проблематиці досвіду сімейної втрати. На початку 1970-х років американська психологиня П. Босс помітила, що присутні фізично батьки часто були відсутні психологічно [5]. Пізніше вчена концептуалізує дане поняття і робить висновок, що психологічна відсутність стосується не лише батьків, але й будь-якої близької людини, яка одночасно в родині та поза нею [4].

У зв'язку із цим, науковці стверджують [3, 6], що існує два основних види невизначеної втрати.

У першому варіанті люди сприймаються як фізично присутні, але психологічно відсутніми, і через емоційні або когнітивні проблеми є недоступними оточуючим. Наприклад, це люди, які мають депресію, залежність або деменцію.

У другому випадку люди фізично відсутні, але залишаються психологічно присутніми. Ці ситуації стосуються людей, які зникли безвісти; або вважаються мертвими, але при цьому не були знайдені їхні тіла; або вони знаходяться в полоні, про що не знають їхні близькі, тобто мова йде про насильницьке зникнення.

Цікавим є те, що обидва види невизначеної втрати можуть мати місце в одній родині. Наприклад, матері, чоловіки яких зникли безвісти, можуть бути настільки стурбовані цим фактом, що ігнорують дітей. Відповідно діти відчують ніби втратили обох батьків – батька фізично, матір психологічно. Такий вид втрати називають змішаним [3].

Звідси, невизначена втрата – це фізичний або психологічний досвід, який є не таким конкретним або ідентифікованим як традиційна втрата, внаслідок того, що близька людина мертва або жива, відсутня або присутня. Основна передумова теорії невизначеної втрати полягає у тому, що двозначність або відсутність

інформації змушує людей жити «з парадоксом відсутності та присутності» одночасно [4].

Аналіз літератури свідчить, що невизначена втрата стала провідною теорією для пояснення впливу ситуацій, коли присутність члена родини піддається неоднозначності. Водночас теорія невизначених втрат може застосовуватись до різних контекстів: починаючи від військових дій і тяжких захворювань, до процесу імміграції та усиновлення. Останні дослідження [7, 9] вказують на те, що внаслідок не лише розширення, але й стирання меж між фізичним та психологічним видами невизначної втрати ця теорія може бути застосована і до ширшого кола ситуацій, наприклад таких, як пандемія COVID-19, сімей донорів органів та сексуальних і гендерних меншин.

Проте найбільшого застосування теорія невизначених втрат знайшла у контексті насильницького зникнення осіб внаслідок військових дій [2, 8, 10].

Досліджуючи відповідні наукові розвідки можна прийти до висновку, що невизначена втрата у контексті насильницького зникнення – це унікальний і складний досвід переживання фізичної втрати, яка залишається не вирішеною, через парадокс двозначності (фізична відсутність, але психологічна присутність), внаслідок неможливості встановлення статусу зниклої людини: жива чи мертва.

До основних характеристик такого виду невизначеної втрати слід віднести *незавершеність* – невизначена втрата залишається не вирішеною, оскільки людина, яка її переживає не має підтвердження, факту смерті близького, і живе надією на його повернення, що своєю чергою обумовлює *амбівалентність*, оскільки змушує людину жити з парадоксом відсутності та присутності близької особи. Тривалий час переживання такої ситуації і не можливість її вирішення призводить до розгубленості, відчаю, що детермінують її *травматичність* для людини, джерелом якої завжди є *зовнішні обставини*, а не особиста патологія.

Список бібліографічних посилань

1. В Україні в розшуку перебувають понад 70 тисяч зниклих безвісти. *Укрінформ*. URL : <https://surl.li/yphdzc>.
2. Barakovic D., Avdibegovic E., Sinanovic O. Depression, Anxiety and Somatization in Women with War Missing Family Members. *Mater Sociomed*. 2013; 25 (3): 199-202.
3. Betz G., Thorngren J.M. Ambiguous Loss and the Family Grieving Process. *The Family Journal*, 2006. 14 (4), 359-365. URL : <https://doi.org/10.1177/1066480706290052>.
4. Boss P. Ambiguous Loss Theory: Challenges for Scholars and Practitioners. *Family Relations*, 2007, 56 (2), 105–111. URL : <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2007.00444>.
5. Boss P. Father absence in intact families. Presentation at the annual meeting of the National Council on Family Relations, Research and Theory Section. Toronto, Canada, 1972.
6. Boss P. Loss, Trauma, and Resilience. *Therapeutic Work with Ambiguous*

Loss. W.W. Norton and Company, New York – London, 2006.

7. Darrow N. E. T., Duran A., Weise J.A. «You're Not Who You Thought You Were»: Narratives of LGBTQ+ College Students' Ambiguous Loss During Sexual Identity Development. *Journal of College Student Development*, 2022. 63 (5), 537–554.

8. Hollander T. Ambiguous Loss and Complicated Grief: Understanding the Grief of Parents of the Disappeared in Northern Uganda, *Journal of Family Theory & Review*, 2016. 8 (3), (294-307). URL : <https://doi.org/10.1111/jftr.12153>.

9. Horton A.L., Russell B.S., Tambling R.R., Elias H., Mas M. (2023). Family experiences of ambiguous loss during COVID-19. *Family Relations*, 2023. 73 (1). URL : <https://doi.org/10.1111/fare.12918>

10. Quirk G., Casco L. Stress disorders of families of the disappeared: A controlled study in Honduras. *Social Sciences and Medicine*, 39, 1994. 1675–1679. URL : [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(94\)90082-5](https://doi.org/10.1016/0277-9536(94)90082-5).

ХРАБАН ТЕТЯНА ЄВГЕНІВНА,

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувачка кафедри іноземних мов,

Військовий інститут телекомунікації та інформатизації імені Героїв Крут

ПОТЕНЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР ВПЛИВУ УЯВЛЕНЬ ПРО ГЕРОЇВ І ГЕРОЇЗМ НА ПОВЕДІНКУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Люди, що представляють різні соціальні спільноти й групи, нерідко звертаються до концепцій героя і героїзму. З часом ці концепції змінюються під впливом різних за інтенсивністю стимулів та чинників. Концепції героя та героїзму в суспільстві мають важливі соціально-психологічні функції. Вони можуть стати підґрунтям для формування «самоефективності», котра дотична особистому сприйняттю своєї здатності досягти успіху в тій чи іншій ситуації завдяки своїм діям. Спостереження за успіхами інших здатне активізувати потребу в досягненнях, ініціювати внутрішню мотивацію та відчуття власної значущості, сприяти формуванню Я-концепції та самооцінки, які дають змогу людям досягати високих рівнів і поводитися морально, навіть якщо це важко. Концепції героя та героїзму беруть участь у формуванні ідентичності людини. Це особливо важливо в підлітковому віці, коли героїчні концепції допомагають молодим людям експериментувати з власним самовідчуттям і розвивати чітке уявлення про свою автентичну сутність [1]. При цьому відбувається формування уявлень про ідеальне «Я», яке посилює внутрішню мотивацію, зміцнює прагнення до досягнення важливих цілей, знижує ймовірність антисоціальної та аутодеструктивної (саморуйнівної) поведінки. Ідеальне «Я» виступає як саморегуляція, яка мотивує до самовдосконалення та просоціальної поведінки, що проявляється в посиленні уваги до потреб інших людей, готовності допомогти їм.